

Eforturi ale colonelului Vasile Rudeanu pentru aprovizionarea cu materiale de război înainte de intervenția Romniei în Marele Război

Hadrian Gorun*

Abstract: This study uses and valorizes mainly documentary evidence from French military and diplomatic archives and from National Romanian archives as well. The article aims to highlight some aspects regarding the démarches of colonel Vasile Rudeanu aimed at improving the supply of the Romanian army with war materials. As chief of the Romanian Commission for supply with war materials from abroad, the Romanian high rank officer played a crucial role in this issue.

Keywords: colonel Vasile Rudeanu, First World War, Romania, supplies, war materials.

Articolul de față își propune să scoată în evidență unele aspecte ale activității colonelului Vasile Rudeanu, comandantul Comisiei de aprovizionare cu materiale de război din străinătate înainte de angajarea militară a României în Primul Război Mondial. În această calitate, ofițerul român a procedat la demersuri în vederea înzestrării armatei române la standarde corespunzătoare¹, condiție sine qua non pentru o campanie militară încununată de succes. Vasile Rudeanu a fost deopotrivă și reprezentant al Înaltului Comandament și al Ministerului de război al României pe lângă Marele Cartier General francez.

În urma înțelegerii anterioare cu guvernul Franței, președintele Consiliului de miniștri, Ion I.C. Brătianu îl trimitea, în septembrie 1914, ca reprezentant la Paris pe colonelul Vasile Rudeanu, misiunea sa fiind asigurarea aprovizionărilor cu muniții. Atașatul militar i-a remis o scrisoare de recomandare pentru ministrul de

* Conferențiar dr. hab., Universitatea „Constantin Brâncuși” din Tg. Jiu.

¹ Principala lucrare care se referă la această problemă esențială și care relatează evenimentele din perspectiva martorului participant este tocmai volumul de memorii al lui Vasile Rudeanu, *Memorii din timp de război și pace*, ediție îngrijită de Dumitru Preda și Vasile Alexandrescu, Editura Militară, București, 1989. A se vedea, de asemenea, Dumitru Preda, *1916 – misiunea colonelului Rudeanu la Paris (înzestrarea armatei române cu muniții și material de război)*, în „Magazin istoric”, 17, nr. 8-9, 1983; Hadrian Gorun, Considerații referitoare la aprovizionarea armatei române cu materiale de război (1916-1917), în *Statul Major General în arhitectura organismului militar românesc*, coord. Mihai Chiriță, Marian Moșneagu, Petrișor Florea, Studii și comunicări prezentate la sesiunea științifică cu participare internațională dedicată împlinirii a 150 de ani de la înființarea Statului Major General și Zilei Arhivelor militare, Pitești, 2009, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009. Idem, *Demersuri ale statului român în vederea aprovizionării cu materiale de război (1915)*, în *Anuarul Institutului de Istorie „George Bariț” din Cluj-Napoca*, Series Historica, Tom XLVI, 2007.

război francez. Livrările urmau însă a fi efectuate după ce armata română va fi intrat în acțiune de partea Antantei. Într-o telegramă a ministrului Afacerilor externe, Teophile Delcassé, către ministrul de război, se solicita consimțământul în vederea fabricării unor proiectile destinate artileriei române de către industria privată franceză. Colonelul Rudeanu era abilitat să reglementeze această chestiune. Nu peste mult timp, ministrul de externe a primit răspuns afirmativ la cererea sa, proiectilele ce aveau să fie fabricate în Franța pentru România fiind destinate apărării naționale².

Ministrul plenipotențiar al Franței în România, Jean-Camille Blondel, scria că Vasile Rudeanu era singurul autorizat în mod oficial să negocieze cu guvernul francez sau cu societățile industriale franceze în numele guvernului de la București: „Am ținut să semnez această situație Excelenței Voastre pentru a pune guvernul francez și Societatea Saint-Chamond în gardă în legătură cu competențele pe care puteau să și le aroge dl. Coandă și principele Bibescu”³.

La sfârșitul lui februarie 1915, colonelul Rudeanu l-a informat pe Blondel că intenționa să plece din nou la Paris, pentru că în urma vizitei sale precedente nu izbutise să obțină tot ce a dorit în privința munițiilor și a materialului de război. În discuția cu plenipotențiarul francez, Rudeanu a insistat asupra rolului decisiv pe care ar putea să îl joace România dacă ar dispune, în momentul intrării în luptă, de toate mijloacele de natură să îi asigure succesul⁴.

Într-o convorbire purtată tot cu Blondel, la 14 aprilie 1915, președintele Consiliului de miniștri, Ion I.C. Brătianu a declarat că reprezentantul guvernului român, colonelul Rudeanu, avea misiunea de a grăbi expedierea materialului militar de care armata română avea nevoie absolută înainte de pornirea unei campanii. Președintele Consiliului de miniștri a adăugat că nu va purcede la acțiune decât atunci când se va găsi în posesia materialului necesar și, în principal, a aeroplanelor și a obuzelor promise. Brătianu primise informația că o parte a respectivelor materiale se aflau în portul Marsilia, în imposibilitatea de a fi transportate la Salonic, în lipsa unei nave disponibile. El a adăugat că va încerca să utilizeze singura navă românească, ce se mai afla încă în Mediterana. Însă, pentru a înlesni acțiunea de transport a materialelor la Salonic, șeful executivului român a rugat autoritățile franceze să facă tot posibilul pentru ca una dintre navele aparținând *Messageries Maritimes* să execute această operațiune⁵.

² Archives du Ministère des Affaires Etrangères Français (în continuare A.M.A.E.F.), Série *Guerre 1914-1918*, Sous - Série Roumanie, Dossier 368, f.1, f. 3-4.

³ Arhiva Națională Istorică Centrală (A.N.I.C. , în continuare), Fond *Microfilme*, Franța, rola 105, partea I, cadrul 17.

⁴ *Ibidem*, c.22.

⁵ A.M.A.E.F. , Série *Papiers d'Agents*, Sous-Série Delcassé, Dossier 24, f.337; A.N.I.C., *Microfilme*, Franța, rola 136, c.143.

În 21 aprilie 1915, ministrul de război al Franței a făcut cunoscut lui Delcassé că numai 3 din cele 5 sau 6 baterii de artilerie solicitate de colonelul Rudeanu pentru a fi cedate României, dintr-un număr mai mare prevăzut inițial pentru Grecia, erau în curs de finalizare. Fabricarea celorlalte armamente a fost întreruptă. În plus, cedarea către armata belgiană a acestor 3 baterii a fost deja consimțită sub rezerva expresă că două dintre ele vor fi restituite pentru a fi remise guvernului elen, dacă împrejurările vor reclama acest lucru. În aceste condiții, bateriile de artilerie nu mai puteau fi vândute României. În schimb, drept compensație, s-ar putea pune la dispoziția guvernului român, 12 baterii, calibrul 120, modelul anului 1890, la care avea să se adauge livrarea unei mici cantități de muniții. Această propunere trebuia transmisă reprezentantului diplomatic al Franței la București⁶. Putem observa că doleanțele României în materie de aprovizionare cu arme și muniții moderne, corespunzătoare din punct de vedere tehnic, neperimate, nu găseau întotdeauna un ecou favorabil în rândul cercurilor politice și militare franceze.

Demersurile colonelului Rudeanu în vederea asigurării aprovizionării României nu au încetat în prima jumătate a anului 1915. În 10 mai, el raporta ministrului de război la București: „În 8 zile sau mai târziu vor începe expedierile de obuze Saint-Chamond la Marseille. S-a obținut un obuz de 105 mm, care avea să fie expedit pe vaporul *București*. [...]”⁷. La 15 mai 1915, vasul românesc *București* părăsea Marsilia, cu destinația Salonic, fiind încărcat cu material de război cumpărat în Franța de către guvernul român. Ministrul român la Paris, Alexandru Emil Lahovari insista în acest sens pe lângă Delcassé pentru ca acesta să trimită de urgență vice-amiralului comandant-șef al flotei din Mediterana instrucțiunile de rigoare în vederea asigurării liberei treceri pentru vaporul românesc⁸.

Odată cu demersurile pe lângă guvernul francez în vederea aprovizionării, au avut loc și discuții cu unele persoane particulare. În august 1915, reprezentantul guvernului român, colonelul Rudeanu, a intrat în tratative cu Gilbert Planche, deputat și industriaș. Negocierile aveau să aibă ca finalitate organizarea în România a unor uzine în măsură să fabrice muniții și explozibili. Gilbert Planche s-a prezentat la directorul pentru afaceri politice din ministerul de externe, Paul de Margerie, pentru a testa atitudinea acestuia în privința solicitărilor lui Rudeanu. De Margerie a răspuns că îl va consulta pe ministrul de externe, Delcassé, pentru a primi instrucțiunile necesare în această chestiune. Cu titlu personal, De Margerie a adăugat că, nefiind vorba decât de un studiu preliminar, ministrul nu ar trebui, în mod normal, să vadă nici un obstacol în ce privește o eventuală călătorie în România. Aceasta trebuia să aibă drept scop constituirea unei industrii de război pe

⁶ A.N.I.C., *Microfilme*, Franța, rola 105, c.43.

⁷ A.M.A.E.F., *Guerre 1914-1918*, Roumanie, D. 368, f.52.

⁸ *Ibidem*, f.53.

teritoriul României. Practic, Franța livra deja furnituri către această țară⁹. Delcassé și-a dat girul, iar industriașul Gilbert Planche a plecat spre București la 15 septembrie 1915, dispunând și de o scrisoare de recomandare pe care trebuia s-o înmâneze ministrului francez din capitala României¹⁰.

Colonelul Rudeanu a realizat anumite progrese în acțiunile sale în timpul verii târzii a anului 1915. Într-o notă din 17 august 1915¹¹, Direcția de Artilerie aducea la cunoștința Statului Major al Armatei faptul că aprecia importanța și consecințele pe care le-ar avea intrarea în acțiune a României de partea Quadruplei Înțelegeri. Documentul preciza că unele cereri formulate de către Rudeanu au fost onorate, în principal în privința munițiilor de infanterie și de artilerie, adică: 50 de milioane de cartușe de infanterie, furnizate de către Societatea Franceză de Muniții, 5 milioane de cartușe de revolver, livrate în aceleași condiții, 200.000 de cartușe de 75 comandate la Oțelăriile Marinei și la cele din Homécourt și din care cel puțin 50.000, deci un sfert, au fost deja livrate. La cele de mai sus se adăugau importante cantități de oțel, alamă și antimoniu, precum și 10.000 de kilograme de praf de pușcă, deja trimise României¹².

În anul 1916, deoarece tratativele pentru alăturarea României la Antanta au intrat în linie dreaptă, eforturile oficialului român orientate către înzestrarea corespunzătoare a armatei s-au intensificat.

La începutul lunii ianuarie, directorul artileriei din cadrul Ministerului francez de război își exprima disponibilitatea de a oferi colonelului Rudeanu indicații precise în privința unor eventuale furnituri militare către guvernul român. Vasile Rudeanu era invitat să se prezinte la biroul directorului artileriei pentru a discuta pe marginea subiectului respectiv, la 7 ianuarie 1916¹³.

Guvernul român a încredințat lui Rudeanu trei contracte pentru fabricarea munițiilor, dintre care două trebuiau executate într-o uzină ce va fi instalată la București. Fiind absolut necesar un important concurs financiar, Rudeanu a întreprins demersuri pe lângă diferite bănci, care s-au arătat dispuse să acorde subsidii, cu condiția ca guvernul de la Paris să își dea consimțământul¹⁴. Băncile franceze își manifestau solicitudinea pentru a sprijini fabricarea munițiilor destinate României, doar în cazul în care Consiliul de miniștri era de acord. În același timp, directorul Biroului național de comerț exterior se adresa ministrului de externe, Aristide Briand, scriind că o importantă firmă franceză intenționa să obțină informații în legătură cu Comisia militară română de aprovizionare cu materiale de

⁹ *Ibidem*, D. 363, f.2.

¹⁰ *Ibidem*, f. 4, f.8.

¹¹ Service Historique de l'Armée de Terre (S.H.A.T., în continuare), Fond *Attachés militaires en Roumanie*, Carton 7N1458, D. 3; Nota pentru Statul Major al Armatei, Biroul nr. 2, din 17 august 1915.

¹² *Ibidem*.

¹³ A.M.A.E.F, *Guerre 1914-1918*, Roumanie, D. 368, f.146.

¹⁴ *Ibidem*, D. 340, f.18.

război. Ministrul de externe francez era rugat să comunice, confidențial, informațiile pe care le deținea în privința firmei în cauză¹⁵. Briand îi aducea la cunoștință lui Blondel, la 5 ianuarie 1916, că au fost date ordinele de rigoare pentru ca munițiile pentru România, ce aveau să sosească la Salonic din Italia, să nu întâmpine dificultăți de transport¹⁶.

Spre mijlocul lunii ianuarie 1916, se preconiza o nouă întrevedere între reprezentantul guvernului român, responsabil cu efectuarea comenzilor de materiale de război și directorul artileriei din cadrul Ministerului de război francez. Cu această ocazie era de așteptat să fie precizate în mod concret materialele ce puteau fi livrate, precum și datele livrărilor¹⁷.

La 7 februarie 1916, colonelul Rudeanu solicita permisiunea de a vizita întreprinderile de artilerie în care se fabricau cartușe, proiectile și alte muniții, precum și autorizația de a produce în Franța un anumit număr de mașini în vederea organizării fabricării munițiilor în România. În aceste împrejurări, subsecretarul de stat din Ministerul de război cerea opinia lui Briand în legătură cu acest subiect, ținând cont de calitatea sa de ministru de externe și președinte al Consiliului de miniștri¹⁸. În ton cu acțiunile desfășurate în vederea fabricării munițiilor și materialelor necesare României, Comisia militară română de aprovizionare cu materiale de război aducea la cunoștința Ministerului de război faptul că Societatea Întreprinderilor *Jonquieres*, Societatea Centrală a Băncilor din Provence și *Société Générale* din Paris aveau ca sarcină deschiderea unei cartușerii și a unui atelier la București, în conformitate cu contractele semnate în 10 august și 25 septembrie 1915¹⁹.

Într-o discuție cu Rudeanu, purtată în februarie 1916, Briand a recunoscut necesitatea ca armata română să fie bine aprovizionată. De asemeni, guvernul țarist a declarat că va înlesni transportul munițiilor românești prin Arhanghelsk și Vladivostok, punând la dispoziție câte 10 vagoane pentru fiecare dintre cele două localități. Cabinetul englez a promis, la rândul său, toate facilitățile²⁰.

La 11 martie 1916, Ministrul Marinei a adus la cunoștința lui Briand că, la solicitarea Comisiei Militare Române de Aprovizionare cu materiale de război, el a consimțit să elibereze un permis de liberă trecere pentru vaporul românesc *București*, care transporta de la Toulon la Vladivostok material de război pentru România²¹. Spre sfârșitul lunii, ministrul român la Paris, Alexandru Emil Lahovari, a solicitat autorităților franceze să intervină pentru ca două cutii cu pulbere care

¹⁵ *Ibidem*, D.368, f.150.

¹⁶ *Ibidem*, f.151.

¹⁷ *Ibidem*, f.163.

¹⁸ *Ibidem*, D.368, f.174.

¹⁹ *Ibidem*, f.175.

²⁰ Eliza Campus, *Din politica externă a României (1913-1947)*, Editura Politică, București, 1980, p. 112.

²¹ A.M.A.E.F., *Guerre 1914-1918*, Roumanie, D. 368, f.193.

trebuiau să fie imbarcate, în tranzit, către Bordeaux, să poată intra în Franța prin Modane. Pulberea de care era vorba, destinată Societății Franceze de Muniții, era necesară pentru încărcarea a 10.000 de cartușe. Ministerul de război aprobase expedierea acestor cartușe la fabrica de armament de la Saint-Etienne²². La 7 aprilie, subsecretarul de stat din Ministerul de război l-a informat pe premierul Briand că a cerut deja Subsecretariatului de Stat al Aprovizionării și Intendenței să adopte toate măsurile de cuviință pentru ca autorizația în privința intrării în Franța, prin Modane, a celor două cutii cu pulbere, să fie acordată ministrului României la Paris. În aceeași zi, într-o telegramă trimisă la Quai d'Orsay, ministrul Blondel a precizat că una dintre rezervele șefului guvernului de la București era legată de munițiile care îi erau indispensabile pentru a desfășura o campanie militară de anvergură²³.

Decizia de depozitare a munițiilor și a materialelor destinate României în regiunea de sud a Rusiei reiese și dintr-o telegramă a generalului comandant-șef al armatelor franceze, Joseph Joffre, către ministrul de război, din data de 15 aprilie 1916²⁴. Aceste materiale urmau a fi furnizate armatei române în momentul în care aceasta va declanșa operațiunile. Guvernul rus a alocat un număr fix de vagoane zilnic, cu plecare din Arhanghelsk și Vladivostok, pentru transportul materialelor românești. Generalul Joseph Joffre apreciază că dacă problema transporturilor și depozitării în Rusia a fost reglementată, în schimb nu s-a adoptat nici o măsură de ansamblu pentru a asigura și a coordona expedierile de material până în Rusia²⁵. Chestiunile referitoare la acest subiect erau abordate la Paris de către colonelul Rudeanu, director superior al armamentului în Ministerul de război al României și șef al Comisiei Militare Române de Aprovizionare. Potrivit informațiilor furnizate de către acesta, România dispunea pentru transporturile sale de trei vapoare. Conform estimărilor făcute de către colonelul Ignatiev, două dintre acestea vor fi pregătite să plece spre sfârșitul lunii aprilie 1916, unul din Gibraltar, iar celălalt de la Bordeaux. Un al treilea vapor ar fi plecat la Vladivostok încă din 8 aprilie. Această destinație părea puțin probabilă, de vreme ce portul Arhanghelsk devenea deja propice navigației. Transporturile de materiale destinate României nu aveau o direcție clar stabilită. După ce se va înțelege cu colonelul Rudeanu, Statul Major al Armatei franceze trebuia să își asume misiunea de a reglementa transporturile pe mare pentru toate materialele de război care trebuiau să parvină României²⁶. Armata română primea cu întârziere materialele de care avea nevoie și din cauza faptului că nu se cunoștea cu exactitate itinerariul pe care aveau să îl străbată munițiile și materialele până la punctul lor de destinație. Într-o primă fază, materialele și munițiile românești au tranzitat porturile Pireu și, mai ales, Salonic.

²² *Ibidem*, f.199, f.201.

²³ *Ibidem*, D. 340, f.187.

²⁴ S.H.A.T., Fond *Attachés militaires en Roumanie*, Carton 7N1458; D. 3; telegrama nr.9949, din 15 aprilie 1916, a Generalului Comandant-Șef al Armatelor Franceze către ministrul de război.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

Din toamna 1915 acest lucru a devenit imposibil. Puterile Centrale au închis Strâmtoarele și, în atare condiții, rămânea varianta transportului munițiilor românești prin Rusia, existând în principal două alternative, Arhanghelsk sau Vladivostok.

În urma insistențelor colonelului Rudeanu, generalul Joffre a solicitat, la 16 mai 1916, ministrului marinei, să faciliteze, pe cât posibil, încărcarea cu materiale de război și plecarea vapoarelor *Jiul* și *Bistrița*. Vasul *Bistrița* avea să părăsească imediat Gibraltar pentru a merge să își completeze încărcătura la Bordeaux. De îndată ce încărcarea *Jiului* se va fi înfăptuit la Marsilia, acest vas va trebui să ia drumul Barcelonei, prin Bordeaux, unde își va completa, la rândul său, încărcătura. Având în vedere cele de mai sus, Joffre îl îndemna pe Rudeanu să dispună plecarea celor două vapoare la Arhanghelsk: „Toate facilitățile pentru încărcare fiindu-vă astfel acordate în porturile franceze, mizez că veți proceda la dirijarea către Arhanghelsk a acestor două vapoare cât mai curând posibil, pentru a profita imediat de mijloacele de transport puse la dispoziția dvs. de către guvernul rus”²⁷. Într-o telegramă din 26 mai 1916, ministrul de război al Franței îl ruga pe ministrul marinei să facă cunoscute condițiile în care el estima că se vor efectua transporturile pe mare din Franța până la Arhanghelsk, mai precis, dacă vor fi utilizate navele Ministerului Comerțului sau alte nave. Era considerată drept necesară o expediere de materiale la un quantum de 300 tone pe zi sau de 3000 tone la fiecare 10 zile. Data la care vor debuta trimerile de materiale urma a fi stabilită: „*V-aș fi recunoscător să-mi indicați de pe acum portul pe care îl propuneți pentru imbarcarea acestui material. Ar fi, fără îndoială, preferabil să se reunească mai întâi materialele și aprovizionările care vin din diferite colțuri ale Franței într-un singur centru, altul decât portul de imbarcare, după cum se procedează actualmente pentru materialul sârb; această manieră de a proceda ar fi și mai necesară dacă portul de imbarcare ar fi Brest, deja aglomerat de materialul și aprovizionările cu destinația Rusia*”. Materialul de război livrat României va fi transportat ca material francez, atât în timpul transportului pe mare, cât și pe teritoriul Rusiei, iar luarea în sarcină de către autoritățile române nu va avea loc decât ulterior, după sosirea la destinație²⁸.

Colonelul Vasile Rudeanu a prezentat, în numele guvernului român, cereri importante de material de război și muniții cu dublul scop de a completa aprovizionările inițiale de care dispunea România în vederea facilitării intervenției sale de partea puterilor aliate și totodată, de a asigura, prin intermediul aprovizionărilor regulate, un quantum clar determinat. Ministrul de război al Franței a telegrafiat, către sfârșitul lunii mai 1916, șefului misiunii militare franceze în Rusia, Maurice Janin, comunicând că a dat ordinele necesare pentru ca doleanțele lui Rudeanu să fie satisfăcute în cea mai mare măsură. Completarea aprovizionărilor României era vizată imediat, iar chestiunea ritmului livrărilor prin

²⁷ S.H.A.T., Fond *Attachés militaires en Roumanie*, Carton 7N1458, D. 3; telegrama nr.11185, din 16 mai 1916, a Generalului Comandant Șef al Armatelor Franceze către colonelul Rudeanu.

²⁸ *Ibidem*, telegrama nr. 376, a Ministrului de Război către Ministrul Marinei, din 26 mai 1916.

fixarea unui cuantum determinat clar urma a fi soluționată începând cu 1 iulie 1916.

La sugestia colonelului Rudeanu, generalul Joffre a făcut diferite propuneri ministrului de război în legătură cu armele și materialele de care armata română avea nevoie. În ce privește aprovizionarea cu puști și munițiile aferente, se considera preferabil ca România să primească muniții deja confecționate, mai degrabă decât să i se dea materiile prime și utilajele necesare. De asemenea, era preferabil să se creeze în sudul Rusiei stocuri de muniții, care vor fi puse la dispoziția guvernului român în ziua în care el își va fi precizat atitudinea. Joffre nu vedea inconveniente în legătură cu trimiterea mașinilor-unelte comandate deja de către România. S-a decis ca puștile să fie livrate la un cuantum de 10.000 pe lună, începând cu 1 iulie. Aprovizionarea cu mitraliere va trebui să fie asigurată, furnizând fie 60 de cartușe pe armă și pe zi, fie 3.000 de cartușe pentru 500 de mitraliere²⁹.

La sfârșitul lui mai 1916, într-o notă pentru colonelul Rudeanu, se făcea referire la aprovizionarea armatei române cu muniții. În privința cartușelor, se preconiza o expediție de 450.000 de cartușe pe zi pentru puștile cu calibrul de 6 mm și de 80.000 de cartușe pe zi pentru puștile cu calibrul de 8 mm. Pentru mitralierele 1907, cuantumul de cartușe prevăzut spre livrare era de 30.000 pe zi³⁰. Nota făcea referire și la furnizarea de materiale de război specifice, precum 80 de tone de oțel și 10 tone de pulbere neagră. În privința grenadelor, colonelul Rudeanu era rugat să își facă cunoscute pretențiile sale. Tot în legătură cu aprovizionarea cu cartușe a armatei române, generalul comandant-șef Joffre a telegrafiat, la 2 iunie 1916, ministrului de război, că Vasile Rudeanu a trimis în România 50 de cartușe model 1886 D. Era exprimată rugămintea ca toate munițiile de acest gen care urmau a fi expediate, să fie gata confecționate. Se întrevedea o producție zilnică de 450.000 de cartușe menite a fi utilizate ulterior de către armata română, chiar dacă acest cuantum ar determina implicit o reducere a livrărilor de cartușe pentru Rusia³¹.

Șeful comisiei de la Paris de aprovizionare cu materiale de război, Vasile Rudeanu, a încercat, să rezolve problema transporturilor munițiilor românești. În acest sens, Rudeanu a luat inițiativa unor contacte cu de Margerie, cel care conducea Direcția Politică și Comercială în cadrul Ministerului Afacerilor Externe al Franței. Rudeanu exprima opinia că, până în momentul sosirii materialelor de război la Ungheni, în România, autoritățile franceze și cele ruse vor lua în grijă acest material, atât cu ocazia expedierii sale din Franța, cât și cu prilejul sosirii la

²⁹ S.H.A.T., *Attachés militaires en Roumanie*, Carton 7N1458, D.3, Raportul Generalului Comandant Șef al Armatelor Franceze către Ministrul de Război, din 16 mai 1916.

³⁰ *Ibidem*, Nota pentru Colonelul Șef al Misiunii Militare Române la Paris, la Marele Cartier General, din 30 mai 1916, semnată General Pellé.

³¹ *Ibidem*, Telegrama Generalului Comandant-Șef către Ministrul de Război, nr. 686, din 2 iunie 1916.

Arhanghelsk. Neîncrederea și circumspecția caracterizau România atunci când era vorba ca Antanta să încredințeze Rusiei sarcina transportului munițiilor românești. Era simptomatic faptul că Rudeanu și-a manifestat temerea ca Rusia să nu aibă tendința de a-și spori propriul material ce îi fusese alocat pe seama materialului de război destinat României. De aceea, pretenția sa a fost ca munițiile și materialul de război să fie ambalate în cutii, pe care să fie specificat numele Ministerului de război român. A cerut, totodată, ca la Arhanghelsk, un ofițer român, atașatul militar al României la Petrograd, sau un inginer civil român, să fie însărcinat cu reexpedierea munițiilor pe căile ferate ruse până la frontiera română³².

Ca o dovadă în plus că nu dorea să accepte toate solicitările României în materie de înarmare, guvernul rus nu și-a acordat girul pentru ca vreun ofițer român să meargă pentru a controla și a recepționa munițiile la Arhanghelsk sau la Vladivostok³³. Colonelul Rudeanu a cerut lui de Margerie informații asupra datelor de plecare din Franța pentru vapoarele în care se găseau materiale de război pentru România, asupra cantităților și tipurilor de materiale trimise, precum și asupra datei probabile pentru sosirea lor în portul Arhanghelsk³⁴. În cursul aceleiași întrevederi cu de Margerie, colonelul Rudeanu, care primise promisiuni în legătură cu trimiterea unui număr semnificativ de puști cu calibrul de 8 mm, a cerut ca primul vapor conținând material pentru România, cu destinația Arhanghelsk, să transporte o primă parte din aceste puști, iar cantitatea stabilită să fie îndeajuns de mare pentru a înarma un regiment românesc. Rudeanu a mai solicitat ca un anumit număr de aeroplan de vânătoare care fuseseră făgăduite guvernului român de către Ministerul de război al Franței, să fie, de asemenea, expediate cu cel dintâi vapor care transporta material de război la Arhanghelsk.³⁵

Vasile Rudeanu insista pentru trimiterea urgentă a unui număr de aeroplan de vânătoare și de recunoaștere. Rudeanu a primit din partea guvernului român rugămintea de a studia transportul acestor aparate de zbor prin Rusia, pe calea aerului. Conform informațiilor primite la Direcția Aviației, era imposibil ca acest transport să se înlăptuiască în condiții favorabile. Rudeanu a insistat pentru a obține consimțământul ministrului de război francez pentru ca un pilot francez și unul sau doi mecanici să însoțească prima serie de aparate de zbor care vor fi cedate României³⁶. Autoritățile militare române doreau nu numai să primească material de război din partea Franței și Aliaților, ci și atragerea unui personal alcătuit din specialiști de elită.

La 4 iulie 1916, Vasile Rudeanu s-a declarat alarmat din pricina refuzului guvernului Rusiei ca o comisie românească, cu sediul la Arhanghelsk, să se ocupe

³² A.M.A.E.F., *Guerre 1914-1918*, Roumanie, D.368, f. 288.

³³ *Ibidem*, D. 354, f.111.

³⁴ *Ibidem*, D.368, f.288.

³⁵ *Ibidem*, f. 289.

³⁶ S.H.A.T., *Fond Attachés militaires en Roumanie*, Carton 7N1463, Telegrama din partea Comisiei militare române de aprovizionare cu materiale de război, nr. 6049, din 24 iunie 1916.

cu descărcarea și cu expedierea materialelor de război în România. În urma acestei atitudini a Rusiei, care nu făcea decât să complice lucrurile, autoritățile române l-au rugat pe Briand să ia sub protecția sa materialele transportate de către vasele românești cu sprijinul comisiei franceze care funcționa în portul respectiv pentru ca „atâtea sacrificii făcute de către Franța să nu devină inutile sau să nu își reducă importanța din pricina pierderilor și întârzierilor”³⁷.

În urma unei audiențe primite la Joffre în 3 iulie 1916, Rudeanu a fost informat chiar a doua zi că ministrul de război a dispus expedierea grabnică la Brest a 6 avioane Nieuport. Ele vor fi încărcate pe unul dintre pacheboturile franceze și vor pleca numaidecât de la Brest la Arhanghelsk. În acest fel, avioanele vor fi în măsură să ajungă la destinație mai rapid decât dacă ar fi fost încărcate pe unul dintre vasele românești. În sfârșit, în urma demersurilor asidue ale guvernului român, ale ministrului la Paris, Alexandru Emil Lahovari și mai ales ale colonelului Rudeanu, vaporul *Jiul* a plecat la Arhanghelsk la 9 iulie 1916, fiind cel dintâi vas care a deschis linia de aprovizionare a armatei române prin Arhanghelsk. Trei zile mai târziu a pornit înspre Arhanghelsk și *Bistrița*. De această dată, guvernele rus și englez n-au mai ridicat nici un fel de obiecție așa cum se întâmplase mai devreme³⁸. Vaporul *Melbourne* ce transporta materiale de război pentru România a sosit la Arhanghelsk încă din 4 iulie, iar a doua zi a fost descărcat. La 5 iulie, primul tren cu materiale provenind de pe acest vapor a pornit și se miza că va trece frontiera română în decurs de o săptămână. Joffre i-a dat instrucțiuni lui Pichon să îl înștiințeze urgent pe generalul Dumitru Iliescu asupra acestui fapt³⁹. În această manieră, autoritățile militare franceze doreau să reamintească generalului român declarația sa din urmă cu câteva zile, care lega strâns ziua mobilizării de data garantată pentru sosirea primului tren cu muniții la Iași.

În conformitate cu asigurarea pe care ministrul de externe al Rusiei, Serghei Sazonov, a dat-o, generalul Mihail Alekseev s-a declarat dispus să asigure transportul imediat în România al materialului adus la Arhanghelsk pe vasul *Melbourne*, oricare ar fi originea acestui material⁴⁰. Colonelul Rudeanu a declarat generalului comandant-șef că materialul de război provenind fie din vechile contracte, fie din noi cedări și de care România avea nevoie imediat, cuprindea prin ordin de urgență: aeroplane, muniții de artilerie, mitraliere împreună cu cartușele aferente, sârmă ghimpată, explozibili, puști 1907-1915 și cartușele corespunzătoare, mașini pentru fabricarea munițiilor. Receptiv la doleanțele lui Rudeanu, Joffre s-a străduit ca materialele pomenite să fie încărcate fie pe

³⁷ A.M.A.E.F., Série Guerre 1914-1918, Roumanie, D. 369, f.34.

³⁸ Dumitru Preda, *op.cit.*, p.27. S.H.A.T., *Attachés Militaires en Roumanie*, Carton 7N1458, D.3, telegrama secretă a lui Joffre către Rudeanu, nr. 2900, din 4 iulie 1916.

³⁹ A.M.A.E.F., *Guerre 1914-1918*, Roumanie, D.369, f.50 bis; S.H.A.T., *Attachés Militaires en Roumanie*, Carton 7N1458, D. 3, telegrama generalului Janin, din 22 iunie/5 iulie 1916, expediată la Paris, la Petrograd și la București.

⁴⁰ S.H.A.T., Fond *Cabinet du Ministre*, Carton 5N142, Telegrama nr.683, din 6 iulie 1916, trimisă de către Paléologue și primită la cabinetul ministrului în 7 iunie 1916.

pacheboturile franceze, fie pe cele trei vapoare românești, trimise direct spre Ungheni și Iași, iar apoi puse necondiționat la dispoziția României. Ministrul de război al Franței era rugat în acest sens să intervină pe lângă Briand, care la rândul său trebuia să insiste pe lângă guvernul Rusiei pentru soluționarea acestei chestiuni⁴¹. Materialul vizat reprezenta aproximativ 3.000 de tone, care aveau să fie ridicate la Arhanghelsk și 1700 de tone ce urmau a fi preluate la Vladivostok. Transportul pe calea ferată nu constituia o misiune pentru Rusia, considera Joffre, putând produce asupra guvernului României efectul moral cel mai fericit. Restul materialului, fără deosebire de origine, putea fi îndreptat provizoriu către depozitul de la Briansk. Generalul comandant-șef socotea totuși preferabil ca această problemă să nu fie abordată direct în cadrul negocierilor cu guvernul român, pentru a menaja eventualele suspiciuni ale acestuia. De altfel, se estima că înainte chiar ca materialul ce trebuia livrat numaidecât României să fi traversat liniile ferate ruse, situația militară va fi suficient de dezvoltată pentru ca România să nu mai aibă nici un motiv de ezitare și să se angajeze de partea Aliaților. O rațiune în plus pentru care se propunea ca problema depozitării la Briansk a unei părți din muniții să nu fie abordată oficial era posibilitatea ca respectivele depozite să devină inutile tocmai înainte de a fi fost constituite⁴².

⁴¹ *Idem, Attachés Militaires en Roumanie*, Carton 7N1458, D. 3, telegrama nr.3015 din 5 iulie 1916, a Generalului Comandant-Șef către Ministrul de Război (Statul Major al Armatei-Biroul nr.1).

⁴² *Ibidem*.